

*Artikeln har tidigare publicerats i Sydsvenska Dagbladet

När den första reaktionen på de nästan ofattbara terroristattacker i New York och Washington lagt sig, kommer mer och mer frågan om USA:s kommande reaktion i fokus. Genom att beskriva situationen som en krigssituation och inte som en terroristattack har Bushadministrationen tydligt markerat hur den tänker, även om vedergällningen. Frågan är hur detta krig är beskaffat och framför allt vilket nästa drag blir. Bör det bli en traditionell vedergällning – eller finns det några alternativ?

"Om det är Usama bin Ladin som är skyldig eller någon annan – vilket vi ännu inte vet – skulle denne sättas på den anklagades bänk i stället för att antingen dödas i en bombattack eller få bevittna hur effekterna av hans terrordåd genom USA:s hämnd blir mycket, mycket värre än vad han själv kunde genomföra"

En naturlig reaktion för alla som drabbats och för USA som stormakt är att en minst lika förödande vedergällning skall utövas. Det lidande som åstadkommits och den attack mot USA som genomförts gör att de flesta av oss reagerar just så: nu måste en traditionell vedergällning utföras. Det är den gamla normen om öga för öga och tand för tand, vilken vi ser demonstrerad i Mellanöstern, där den bara leder till ökat lidande och ökad krigsrisk. Där löser den inga problem utan skapar tvärtom nya och det bara är en tidsfråga, innan FN måste ingripa. Det är givetvis relativt oproblematiskt ur militär synpunkt för USA att genomföra massiva bombningar eller invasioner. Det drabbade Pentagon framför givetvis sina krav till president Bush. Frågan är bara vem det skall drabba, vad den leder till och om det finns några alternativ.

Vem är fienden som skall angripas? Låt oss anta att det Usama bin Ladins nätverk som ligger bakom. Nätverket kan inte bombas sönder och samman. Skall USA i stället välja att bomba andra omfattande mål och döda tusentals och oskyldiga människor? Att döda oskyldiga människor – just vad terroristerna gjorde - skulle bara skapa nya krav på hämnd och mer hat mot USA, vilket vi kallt får räkna med att terroristerna kalkylerat med.

Det finns några alternativ, som är mer i linje med de ansatser till en ny global världsordning som håller på att växa fram. Det första är det som USA och andra nu är i färd med att bygga ut: en global politisk, diplomatisk och ekonomisk samverkan mot terrorism, en samverkan som i kampen mot ondskan förenar de flesta stater och kulturer. Här är det fråga om en samverkan inte bara mot blind terrorism utan också mot sådana värderingar och samhällssystem som strider mot demokratin. En sådan samverkan mot en gemensam fiende skulle få den för terroristerna kanske oväntade effekten att deras attack leder just till att det utvecklas en ökad internationell samverkan inkluderande USA. Kampen mot demokratins fiender skulle stärkas.

Det andra och kompletterande alternativet är att i stället för massiv bombning mot flera stater eller annan förödande vedergällning söka upp och dra fram terroristerna i ljuset och särskilt de högsta ansvariga. För detta krävs förmodligen begränsade militära insatser, efter det att man ställt medlöpare inför ultimatum. Det som håller på att hända vid den internationella brottmålstribunalen för forna Jugoslavien i Haag är förebildligt. Där kan världen se den förre terroriserande president Milosevic sitta totalt maktlös och ställd inför juristernas på en globalt omfattad moralisk grund precisa anklagelser om brott mot mänskligheten och grundläggande folkrättsliga regler.

Just i denna position skulle terroristerna sättas. Om det är Usama bin Ladin som är skyldig eller någon annan – vilket vi ännu inte vet – skulle denne sättas på den anklagades bänk i stället för att antingen dödas i en bombattack eller få bevittna hur effekterna av hans terrordåd genom USA:s hämnd blir mycket, mycket värre än vad han själv kunde genomföra. Att få sitta i bokstavlig mening livstids fängelse är ett värre öde än en snabb död.

Det diskuteras redan om inte FN borde vara det organ som har möjlighet att handla i en situation som denna, bland annat eftersom attacken egentligen berör mycket mer än USA:s intressen. Själva frågan borde leda till en intensifierad diskussion om FN bättre kan fylla sin funktion som garant för en global världsordning, även gentemot terrorism. Samtidigt är det av olika skäl förmodligen USA som skall handla i den nuvarande situationen, men då helst med stöd av en bred världsoption. Sverige borde medverka till att skapa opinion för alternativ till en traditionell vedergällning och därigenom ge Bushadministrationen stöd att stå emot en förmodligen massiv press i USA.

Det tredje alternativet är att intensifiera det politiska arbetet för att undanröja några av de verkliga grogrunderna för terrorism: extrem fattigdom, stora orättvisor i behandlingen av stater och grupper av människor, systematiska brott mot mänskliga rättigheter. Till detta kommer den rent ideologiska och politiska konfrontationen. Detta är ett tillfälle att få världsupinionen att inse både vilken social situation och vilka ideologier som driver fram terrorismen.

Även om många kommer att förstå om opinionstrycket på Bushadministrationen leder till traditionell vedergällning, skulle USA likväl mycket mer fullfölja det bästa i sin frihetliga och demokratiska tradition, om man övergav en föråldrad vedergällning och valde de alternativa vägarna. Även om det kortsiktigt inte svarar mot populistiska krav på att visa styrka, skulle det på sikt demonstrera en mycket större makt och insikt än den terroristerna någonsin kan uppnå.